

Gay a lesbické rodiny

Kateřina Nedbálková, Eva Polášková

Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita v Brně

Zatímco si pomalu zvykáme na to, že rodinu vždy netvoří matka, otec a děti a více či méně ochotně akceptujeme existenci rodin s jedním rodičem či modely rodin rozvedených, kde děti za svůj život vystřídají rodičů několik, některé hranice zůstávají stále vymezeny zcela jasně. Jejich kontury jsou přehledně vyznačeny imperativem povinné heterosexuality. Ta „přirozeně“ páruje mužství se ženstvím a právě toto spojení je prezentováno jako ideální forma pro výchovu dětí. Rodiny tvořené dvěma lidmi stejného pohlaví se mohou zdát být tomuto ideálu protimluvem. Na jejich příkladu je však zároveň velmi dobře uchopitelná řada změn, které zejména v posledních desetiletích instituci rodiny tvarují a z nichž těmi nejčastěji jmenovanými jsou: odkládání manželství do pozdějšího věku, formování nových vzorců intimity, rozvolňování tradičních genderových rolí či nárůst nesezdaných soužití (Možný, 2002).

Rodina byla dlouho vnímána jako ztělesnění stálého elementu v jinak neustále pokračujícím tempu moderního pokroku. Sociálně vědní teorie však musejí reflektovat nesamozřejmost a sociální konstruovanost této instituce. Koherentní pohled na rodinu v sociálněvědní teorii není udržitelný stejně jako není udržitelný v každodenní realitě (Možný, 2002).

Téma gay a lesbických rodin není jen jedním z kontextů rozmazávání a podryvání iluze tradičních kontur rodiny, ale dekonstruuje také tradiční konceptualizace samotného gayství.

Ačkoli instituce rodiny není v prostředí gay a lesbických komunit novým fenoménem, donedávna byla pojmána jako vědomá a pečlivě budovaná volba sociálního společenství – domova, nahrazující biologické příbuzenské sítě, které byly pro mnohé gaye a lesbické ženy coming outem narušeny či úplně přetřhány. Se slábnoucí silou heteronormativity a tudíž také rostoucí akceptací alternativní sexuální a citové orientace, sílí poptávka po rovnosti, rozpoznání a uznání adresovaná ze strany homosexuálních žen a mužů. Gayové a lesbické ženy jsou rovněž stále sebevědomější v prosazování a uplatňování rodičovských kompetencí.

I v zemích, které legislativně umožňují partnerské soužití osob stejného pohlaví, je sféra rodičovských práv těchto svazků obvykle ponechána stranou. Výjimkami jsou například Nizozemí nebo americký stát Vermont, kde je registrované partnerství postaveno naroveň klasickému manželství a to i co se týče rodičovských práv. V České republice již třikrát neprošel ani návrh zákona o registrovaném partnerství, který se otázkám rodičovství pečlivě vyhýbal. Oficiální možnosti, zakládající gayům možnost k rodičovství, jsou tedy naprosto nulové. Přesto však i u nás žijí děti vychovávané dvěma maminkami nebo, i když méně často, dvěma tatínky.

Gay a lesbické rodičovství vzaly sociální vědy na vědomí přibližně před dvaceti lety. Průkopnickou práci na poli problematiky výchovy dětí gay a lesbickými rodiči je v evropském kontextu práce britské autorky Susan Golombok a kol. z roku 1983. Tato i další studie, které následovaly v první polovině 80.let, zkoumaly především well-being dětí školního věku, které byly vychovávány lesbickými matkami (např. Hoeffler, 1981; Kirkpatrick et. al., 1981; Green et al., 1986).

Cílovou skupinu tvořily matky, které dítě počaly a zprvu je také vychovávaly v rámci heterosexuálního vztahu (nejčastěji manželství), později se identifikovaly jako lesbické, došlo k odluce s partnerem a otcem dítěte a současně se jim podařilo získat dítě do své péče. Nutno poznamenat, že soudy v dané době nebyly k takovému uspořádání porozvodové péče příliš vstřícné. Panoval obecně přijímaný názor, že lesbická orientace matek negativně poznamená psychický vývoj dítěte zejména v následujících oblastech: rodinné vztahy, adaptace, psychosexuální vývoj a vrstevnické vztahy (Tasker, 2002). Za obzvláště ohrožující riziko se považovala možnost reprodukce homosexuality matky na dítě, přičemž být gayem/lesbou bylo jednoznačně vnímáno jako nežádoucí sociální jev.

Co se týče počtu gayů a leseb hlásících se k rodičovství, rozsáhlé výzkumy gay komunit v USA referují, že rodičem je každá pátá lesba a každý desátý gay. V poslední dekádě se objevuje trend charakteristický nárůstem počtu dětí vychovávaných homosexuálními páry – nová je zejména skutečnost, že se tyto děti objevují v kontextu gay životního stylu tzn. rodičovství gayů a leseb je plánované. V 90. letech se objevují první studie, kde jsou předmětem zkoumání právě děti z plánovaných lesbických rodin. K početí dítěte došlo nejčastěji cestou inseminace na klinice asistované reprodukce, popřípadě vlastní doma provedenou inseminací s použitím spermatu anonymního dárce (jen v malém množství případů došlo k otěhotnění heterosexuálním pohlavním stykem). Zkoumal se především well-being dětí školního věku, kdy srovnávací skupinou byly stejně staré děti z rodin s heterosexuální matkou. Všechny zmíněné výzkumy dospěly k závěru, že děti vychovávané lesbickými matkami byly dobře adaptované a nevykazovaly psychické obtíže ani znaky emočních poruch nebo poruch chování ve škole o nic častěji než děti z „normálních“ rodin. Současně se ukázalo, že kvalita rodinných vztahů představuje ve vztahu k well-being dítěte důležitější faktor než samotná struktura rodiny.

Až donedávna neexistovaly studie mapující oblast gay otcovství. Současný výzkum se omezuje na výpovědi gayů, kteří dobrovolně participovali na průzkumech gay rodičovství primárně zaměřených na lesbické matky a jejich rodiny. Téměř výhradně se jednalo o gay otce, kteří buď sami nebo společně s partnerem vychovávali děti ze svého předchozího vztahu se ženou. Gay otcové čelí dvojí marginalizaci – na jedné straně se cítí vyčlenění gay komunitou kvůli své „rodičovské jinakosti“ a současně se cítí stigmatizováni coby příslušníci sexuální minority ve vztahu k většinové, tedy heterosexuální společnosti. O plánované gay rodině zatím nejsou žádná data k dispozici. Možnosti získání dítěte do péče mužů-gayů se omezují na adopci/pěstounskou péči. Další alternativu pak představuje náhradní mateřství nebo spolurodičovství s lesbickou ženou nebo párem, jedná se však často o způsoby náročné finančně i lidsky.

Dosavadní výzkumy také přehledně ilustrují diverzitu rodinných konstelací gay a lesbických rodin. Je třeba vést v patrnosti, že nelze hovořit o jednotné „kategorii“ lesbických matek či gay otců. Pro elementární zjednodušení můžeme rozlišovat dva základní modely gay a lesbických rodin a to podle způsobu, jakým stejnopohlavní partnerský pár k dítěti přišel. Hovoříme pak o rodinách s dětmi narozenými v předchozích heterosexuálních manželstvích jednoho nebo obou rodičů a druhou variantu představují rodiny, do kterých se děti plánovaně narodily či byly adoptovány poté co rodič/e veřejně deklarovali svou homosexuální orientaci. V posledních letech výrazně zesílil trend plánování rodiny v rámci lesbického/gay soužití a s ním se nevyhnutelně objevila otázka, jaké cesty k rodičovství (legální i nelegální) se gayům a lesbám nabízejí. Šance lesbických žen jsou v tomto ohledu vyšší, přičemž nezanedbatelnou roli hraje fakt, že ženy jsou tradičně vnímány jako předurčené k mateřství. Zatímco

v anglo-americkém kontextu volí lesbické ženy nejčastěji možnost oplodnění spermatem anonymního dárce na klinikách asistované reprodukce, tuzemská legislativa podobné řešení nedovoluje. České ženy, které tuto možnost přesto volí, cestují buď do zahraničí nebo se ve výjimečných případech podaří standardní postup nějak obejít. Většina dětí, které jsou v ČR vychovávány rodiči stejného pohlaví, pochází z předchozích heterosexuálních manželství svých rodičů. Oficiální statistiky a data vypovídající o počtech dětí žijících v gay rodinách u nás neexistují a nebyly provedeny ani validní sociologické či psychologické výzkumy, které by se tímto fenoménem zabývaly. Výjimkou je snad práce Jaroslavy Talandové (1997), která provedla sociologický výzkum uvnitř pražské lesbické komunity, ve kterém kombinovala kvantitativní a kvalitativní výzkumné techniky. Talandová dospívá k závěru, že problematika mateřství není v lesbické komunitě tématem okrajovým a mnoho žen z jejího vzorku artikulovalo touhu v budoucnu dítě vychovávat. Nejčastěji ženy uváděly možnost využití metod asistované reprodukce či pohlavní styk s mužem, kterého znají. Poslední jmenovaná možnost se však ukázala v našem výzkumném vzorku jako minimálně frekventovaná a lesbické ženy ji při zvažování možných variant nakonec vyloučily v obavě, že by případné zapojení biologického otce dítěte mohlo ohrozit vztahovou strukturu již existující rodinné jednotky. Mnohé z nich také nebyly ochotny podstoupit pohlavní styk s mužem. Druhou a poslední legální možností tak zůstává doma provedená inseminace s použitím spermatu známého či neznámého dárce. Šance získat dítě nebiologickou cestou, tedy prostřednictvím adopce či pěstounské péče, je v českých podmínkách pro jednotlivce velmi malá. Gay páry čelí situaci ještě o něco méně příznivé. Pomineme situaci, kdy je jeden, popřípadě oba partneři otci dítěte z předchozího heterosexuálního manželství a je jim umožněno se na výchově podílet. Gay páru nebo jednotlivci pak zbývá role dárce spermatu pro lesbický pár, který po vzájemné dohodě souhlasí s podílem na výchově dítěte nebo počít dítě s heterosexuální ženou – nejčastěji kamarádkou, která sama po dítěti touží a souhlasí s participací biologického otce na výchově. Ze zahraničních zdrojů je známá i varianta tzv. surogátního mateřství, tedy situace, kdy žena počne dítě s jedním z gay partnerů a po porodu se dítěte ve prospěch tohoto páru vzdá.

V následujících odstavcích budeme prezentovat argumenty, které proti sobě stojí při debatách o tom, zda jsou gayové a lesby vhodnými rodiči, jinými slovy, zda hraje sexuální orientace rodičů při výchově dětí nějakou roli. Jednotlivé pozice budou konfrontovány s výsledky psychologických a sociologických výzkumů, které byly doposud o rodinách gayů a leseb realizovány, většina z nich pochází z angloamerického prostředí. V kontextu České republiky zůstává téma neheterosexuálního rodičovství dosud nezmapováno a zatím ojedinělým počinem na tomto poli zůstává výzkum, který autorky tohoto článku uskutečňují v rámci výzkumného záměru Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Jedná se o kvalitativní etnografický výzkum zahrnující v první fázi polostrukturované rozhovory a zúčastněné pozorování v 10 rodinných jednotkách, v naprosté většině jde o rodiny lesbických matek.

Ve většině západních společností neexistují jiné než heterosexuální kulturní normy a sociální struktury rodičovství. Absence takovéto "mapy" nebo referenčního rámce pro gaye a lesby, kteří se rozhodují pro mateřství/otcovství, jim klade značné překážky na cestě za svým cílem a nahrává argumentaci odpůrcům netradičního pojetí rodiny. Často citovaný argument o nepřirozenosti homoparentality může pramenit z náboženského přesvědčení, biologického determinismu nebo také ze sexismu – všechny v historii sloužily k regulaci nebo úplnému převzetí kontroly nad biologickou reprodukcí, která vždy byla tradičně spojena s ženskou rolí. Pojetí přirozeného jako ekvivalentu heterosexuálního potom nutně implikuje nazírání homosexuálů jako minority, která svou podstatou

není určena k tomu stát se rodiči a není ani „od přírody“ vybavena dispozicemi, které by ji umožnily rodičovskou roli zvládnout. Ruku v ruce s výše uvedeným argumentem se stejně často objevuje paušalizující a nepodložené tvrzení, že homosexuální ženy a muži nemají děti rádi nebo je ve svém životě nechťejí. Díky „neviditelnosti“ homosexuality, typické pro uplynulá desetiletí, skutečně nebylo možné registrovat a identifikovat stejnopohlavní dvojice s dětmi, jejichž existence by taková tvrzení vyvracela. Řada lesbických žen a gay mužů vstupovala pod tlakem heterosexuální normy do manželství, přestože si uvědomovali své homoerotické citění. Výše uvedený argument se navíc rovnocenně vztahuje na majoritní populaci – i mezi heterosexuály najdeme jedince, kteří cíleně preferují bezdětný život. V pozadí bezdětnosti homosexuálních párů je však třeba vidět možnou rezignaci před množstvím legislativních překážek na cestě k získání a výchově dítěte. Výrazně komplikovanější je pak situace pro gay páry, kde je spektrum možností jak získat dítě do vlastní péče značně zredukováno (viz výše).

Odpůrci homosexuality přicházejí často s argumenty, které mají své zázemí v tradičně konzervativním předporozumění světu a jeho uspořádání. Od snadno vyvratitelných tvrzení o tom, zda jsou homosexuálové duševně zdraví, či zda jim zázemí rodiny neumožní beztestné zneužívání svěřených dětí, se pozornost přesouvá spíše k diskusím o tom, nakolik je pro vývoj dítěte jediným zdravým a přijatelným prostředím heterosexuální rodina.

Jedním z důležitých argumentů, které se v souvislosti s neheterosexuálním rodičovstvím objevují, je poukázování na absenci normativně genderovaného modelu komplementárně párujícího mužství s ženstvím. Bývá vznesena obava, zda bude gay nebo lesbický pár schopen poskytnout přiměřené vzory mužských a ženských rolí, které jsou tradičními očekáváními stále považovány za jediné zdravé rozdělení rolí v rodině. Role maskulinní je přitom jasně vázána na osobu biologického muže a role femininní na biologické ženy.

Existující studie se v tomto ohledu nezaměřují jen na děti vychovávané v jednopohlavních párech, ale reflektují také charakter a dynamiku samotného partnerského vztahu. Jelikož žijeme ve společnosti, kde jsme stále zvyklí uvažovat v „přirozeně“ komplementárních dichotomiích mužskosti a ženskosti, promítáme tato očekávání i do vztahů mezi dvěma muži či dvěma ženami. Odtud rozšířený názor, že v homosexuálním páru vždy „jeden(a) dělá ženskou druhý(á) chlapa“. Kurdek (1995) konstatuje, že v každodenní realitě gay a lesbických vztahů existuje stereotypní rozložení tradičně ženské a mužské role jen velmi zřídka. Ze zjištění vyplynulo, že gay a lesbické páry považovaly za důležitý indikátor kvality partnerského vztahu pocit rovnoměrné distribuce moci uvnitř vztahu. V žádné z položek měřících kvalitu partnerského vztahu výzkumy nenalezly významnější rozdíly. Také data z našeho výzkumu ukazují, že genderové rozdělení rolí na tzv. mužské a ženské v lesbických rodinách nefunguje. Takřka všechny výzkumné rodiny považovaly při vyprávění o své každodennosti za důležité se od tradičního rozdělení rolí distancovat. Toto vymezení může být opět důsledkem reflexe vlastního jednání a vědomí diference vůči jiným vztahovým vzorcům, zároveň zde jistě hraje roli rozvolňování jasné polarizace rolí ve společnosti obecně, neboť i zde přestává být kýženým ideálem model dominantního otce, který zabezpečuje rodinu hmotně a empatické matky, která poskytuje emoční zázemí.

Rozdělený role mezi náma moc nejsou. Asi. A už mě to začíná trošku unavovat. Já bych někdy vítala, kdyby byly rozdělený. Mám chvilka pocit, že už mě nebaví být ta emancipovaná a feministická lesba bez rolí. Někdy bych prostě chtěla říct: „Tak ale tohle udělej ty, viš, jako jak to

může říct ta ženská“. A chlap řekne: „Proč bych to měl dělat?“ a já řeknu: „Protože jsi chlap“. (Dana)

Vybraná citace je svou povahou poněkud výjimečná, velice dobře však ilustruje fakt, že stereotypní rozdělení mužsko-ženských rolí, povinností a kompetencí není možné vnímat jen jako utlačující a omezující model, ale nese v sobě také aspekt konejšivé jistoty, předpověditelnosti a ochrany.

Striktnější rozdělení rolí zůstává zachováno v rodičovských rolích a rozhodující dělicí linií je zde biologické mateřství, které určuje primární kompetence v péči o dítě zejména v raném věku. Biologická matka zůstává s dítětem na mateřské dovolené, zatímco její partnerka přijímá roli sociálního rodiče.

Dávám prostor Haně, aby s dětma měla užší kontakt. Mně na nich taky záleží, nejsem teta, co s něma bydlí, jsme prostě dvě matky. Ale dávám prostor Haně, když děti někoho potřebují, v tomto je ta role jasně rozdělená. Co se týče toho chodu domácnosti od starání se o zahradu, o auta, kdo umývá zem a kdo vaří, tak tam je to takový úplně rovnocenný. (Mirka)

Rozlišovací kontury obou typů mateřství jsou individuálně vyznačovány v každé rodině poněkud odlišně a za pozornost stojí, jak je tato instituce dvojího mateřství přeložena do jazyka každodenního chodu rodiny, například už v samotném oslovení obou matek dítětem. To, co je v heterosexuálních rodinách samozřejmostí, se stává v neheterosexuálních rodinách předmětem další reflexe a vyjednávání.

Furt jsme si říkaly, co budeme. Jako dvě mámy nebo jako co? Potom si pamatuju, jak jsem stála na tý chodbě v porodnici a vzala jsem Tondu a takhle jsem ho dala před Janu a říkám: „Koukej, to je tvoje druhá máma“. A moje matka se úplně oklepalala a řekla: „No to se bude muset nějak vyřešit. (...)“. „Jana z toho byla úplně špatná a já jsem byla tenkrát taková nebojovná, nechtěla jsem si nechat kazit ten pocit a něco řešit, tak jsem mlčela. Jana pak říkala, že si stejně jako máma nepřijde, že si přijde jako rodič a ne jako matka, že matku má člověk jenom jednu. A tak z toho nějak vyšla ta teta.“ (Dana)

Porušení klasické komplementarity mužského a ženského prvku zavdalo k obavám o zdravý vývoj dětí ohledně jejich budoucí sexuální orientace, genderové identity a vnímání genderových rolí. Ani v této oblasti výzkumy dosud nenaznačují žádný významný rozdíl. Co se týče předávání adekvátních genderových vzorců ze strany rodičů dětem, například Kirkpatrick (1981) konstatuje, že v projektivních testech nebyly nalezeny žádné rozdíly mezi dětmi homo- a heterosexuálních rodičů a obě skupiny se tedy identifikovaly v souladu se svým biologickým pohlavím. Děti se také nelišily ve volbě oblíbeného televizního programu, televizního hrdiny, oblíbené hry či hračky, které byly v obou skupinách v souladu s konvenčními preferencemi (Green, 1978). Určité jemné rozdíly byly zaznamenány v případě rodin lesbických matek, kdy se zdá, že tyto matky u svých dcer tolik úzkostlivě nelpěly na genderově stereotypních hrách a hračkách a jejich dcery si například hrály i s autíčky či náradím (Stacey, 2001).

Mám tady Aspekt, že jo, „Nerodíme se ženami, stáváme se jimi“ a všechno jsem to všechno podrobně četla, zrovna právě před porodem jsem si říkala, tak si přečtu ještě Aspekt tady vo tom, fakt já jsem ten názor změnila. Zrovna u toho Tomáše jsou ty věci některý daný jako mužský. (...) My jsme

mu to nevnucovaly. Má i kuchyňku, viděla 's ho, že tady vaří. No, ale jak, že jo. A kdo mu to ukázal, že má mlátit do modelíny kladivem? Jemu byl rok a půl, ještě nemluvil, ale už si hučel. Vzal na písku autíčko a v tu ráno s ním začal jezdit. Já vím, to může dělat i holka, ale kdo ho učil, držet třeba pokličku jako volant a lítat po bytě a řvát: „Nabourám, nabourám.“ Kdo ho to učil? (Dana)

Zatímco uvedená citace odkazuje mimo jiné ke snaze rodičů narušovat výchovou genderové stereotypy, v jiné rodině nám matky s potěšením svěřovaly svou radost z toho, že si jejich tříletá dcera zkouší boty na podpatku, neboť je to podle nich důkazem jejího zdravého vývoje.

Lesbické matky častěji než gay otcové deklarovaly pozitivní dopady výchovy v homosexuální rodině, která podle nich vede děti k větší empatii a toleranci k rozdílnostem (Patterson, 2000). V celkovém porovnání se děti vychovávané v gay rodinách nelišily od dětí z heterosexuálních rodin ani ve volbě oblečení, v otázkách budoucího povolání či v představách o rozdělení rolí v domácnosti (Patterson, 2000; Stacey, 2001).

Dcery lesbických matek se dle výsledků výzkumu oblékají a hrají způsobem, který je méně zakotven v tradičních rolových stereotypech o tom, jaká by měla děvčata být. Děvčata vyjadřovala větší aspirace k genderově netradičním povoláním. Naopak chlapci vykazovali menší tendence k agresivním násilným hrám, byli matkami podporováni k tomu, aby své emoce spíše vyjadřovali než potlačovali.

Lesbické matky artikulovaly (v porovnání s rozvedenými heterosexuálními matkami) větší starost o to, aby jejich dcery měly ve svém okolí možnost interakce s dospělými muži. Sociální sítě lesbických matek proto zahrnovaly jak ženy tak muže, čímž byly dětem zabezpečeny přiměřené rolové identifikační vzory. Obecně se dá říci, že rodiny gay rodičů nežijí sociálně izolovaně, ale udržují živý kontakt jak s generací prarodičů tak s jinými dospělými příbuznými a přáteli (Kirkpatrick, 1981).

Soudy při svém rozhodování vyjádřily obavu, že lesbické matky nebudou svým dětem schopny zajistit dostatečně častý kontakt s jejich biologickými otci. Ani tato domněnka se nepotvrdila a naopak se ukázalo, že lesbické matky svým dětem po rozvodu umožňují kontakt daleko častěji než ženy heterosexuální.

V diskusích a argumentačních střetech ohledně gay a lesbického rodičovství jsou vyjadřovány obavy z toho, že pro děti vychovávané v jednopohlavních párech bude homosexualita jejich rodičů bolestivým stigmatem. Tento aspekt je však spíše problémem společenské netolerance, nikoliv handicapem samotné homosexuální orientace či homosexuálních aktérů. Výzkumy opakovaně ukazují, že děti gay rodičů nevnímají žádné výraznější problémy ve vztazích se svými vrstevníky a většinou se samy považují za oblíbené v kolektivu. Ke stejnému poznání ohledně vrstevnických vztahů dětí gay rodičů dospívají také dospělí pozorovatelé, kteří je hodnotí jako nijak se neodlišující od srovnávací skupiny dětí heterosexuálních rodičů (Patterson, 2000).

Americká socioložka Judith Stacey v kontextu socializace v kolektivu vrstevníků naznačuje určité odlišnosti, které podle ní hovoří ve prospěch dětí vychovávaných lesbickými matkami. Tyto děti se ve srovnání s referenční skupinou ukázaly být více empatické, méně konfliktní a problémové ve škole, zdatnější v komunikaci. Zatímco děti heterosexuálních rodičů ve zkoumané věkové skupině výrazně častěji svůj volný čas trávily s dětmi stejného pohlaví, děti lesbických matek si podle výsledku výzkumu častěji hrály a přátelily se s dětmi stejného i opačného pohlaví (Patterson, 2000).

Jak jsme již zmínili, většina výzkumů se soustředila na děti lesbických matek. Těch několik málo výjimek soustředěných na rodiny gay otců, dochází v podstatě ke shodným, mnohokrát opakovaným konstatováním nenacházejícím žádný významný rozdíl v porovnání s rodinami heterosexuálními. Mírné rozdíly jsou shledávány v ekonomickém zázemí zkoumaných rodin, kdy se domácnosti se dvěma otci ukazují být domácnostmi s výrazně vyššími příjmy. Narozdíl od lesbických matek gay otcové své děti vedou k více genderově tradičním hrám a hračkám (Tasker, 2002).

Co se týče sexuální orientace dětí vychovávaných v homosexuálních rodinách, až donedávna výzkumy neukazovaly žádnou souvislost mezi homosexualitou rodičů a případnou homosexuální orientací jejich dětí. Výzkumníci se shodovali na tom, že naprostá většina dětí gay rodičů se později identifikuje jako heterosexuální a inklinuje tedy také k navazování výhradně heterosexuálních partnerských vztahů.

Již zmiňovaná Stacey se ve své práci nevyhnula ani této choulostivé otázce reprodukce sexuální orientace. Poukazuje na to, že děti lesbických matek častěji v průběhu svého dospívání zpochybňovaly svoji sexuální orientaci, respektive nebraly za samozřejmé, že by jejich orientace automaticky musela být heterosexuální. Stacey konstatuje, že většina těchto dětí později zakotvila ve vztazích heterosexuálních, nicméně nebraly tuto alternativu jako jedinou možnou a představitelnou. Toto zjištění je silným argumentem všem těm, kteří homosexualitu považují za něco nenormálního a tedy nežádoucího, protože potom by jakákoli možnost zvýšení pravděpodobnosti jejího výskytu měla být eliminována. Jestliže však přijmeme homosexualitu a homosexuální orientaci jako legitimní alternativu na škále sexuálních a erotických preferencí, potom by nás zvažování toho, jakého partnera a jakou formu vztahu si pro sebe vybereme, nemělo znepokojovat. Nicméně naprostá většina výzkumů dospívá k závěru, že homosexuální orientace rodičů rozhodně nezvyšuje pravděpodobnost homosexuality jejich dětí.

Závěrem lze shrnout, že respektované sociálně vědní studie jasně indikují, že gayové a lesby jsou stejně schopnými, efektivními a úspěšnými rodiči jako heterosexuálové. Výzkumy potvrzují, že děti gay rodičů jsou emočně prosperující, sociálně přizpůsobené a ve vzdělání a sociálním kontaktu přinejmenším tak úspěšné jako děti heterosexuálů (Stacey, 2001). Výsledky dosavadních výzkumů nepotvrdily žádnou z obav, které byly v souvislosti s výchovou dětí v jednopohlavním páru vzneseny. Výzkumy neshledaly žádné významné rozdíly co se týče sebehodnocení dětí, jejich emoční vyrovnanosti či sociálního přizpůsobení (Stacey, 2001). Tradiční heterosexuální, dvourodičovský domov představuje jen jednu z mnoha možných variant rodinných uspořádání, ve kterých lze vychovávat zdravé dítě. Schopnost a ochota rodičovské postavy podporovat individuální vývoj dítěte v souladu s jeho jedinečnými potřebami je daleko důležitější než počet, gender nebo sexuální a citová orientace jeho rodičů. Jinými slovy, děti vychovávané dvěma maminkami či dvěma tatínky se nijak významně neliší od dětí vychovávaných v rodinách heterosexuálních. Toto konstatování budiž uklidňující útěchou těm, kteří považují heterosexuální model rodiny a formy chování v něm předávané za následovníhodný ideál.

Domníváme se, že rozvolňování tradičních konceptů maskulinity a femininity ukazuje, že mužskost a ženskost jsou spíše než ontologicky dané identity, role, které ve společnosti hrajeme. Každý máme schopnost naučit se hrát obě z rolí, pouze výchovou a socializačními tlaky jsme povzbuzováni k tomu, abychom v sobě jednu roli posilovali a přítomnost druhé potlačovali. Takto jasně polarizované identity mohou být některým z nás za určitých okolností výhodou a samozřejmostí přehledně uspořádávající naši každodenní interakci, mnoha jiným však skýtají spoustu starostí a

útlaku. Jakkoli se ukazuje, že gay rodiny v těchto dichotomiích také do jisté míry operují, budiž nám například některé rodiny lesbických matek s hravým rozvolněním a promísením daných rolí pozitivním nasměrováním do budoucnosti.

Projekt je podpořen z prostředků výzkumného záměru MSM 142300002 MLADĚRO (Děti, mládež a rodina v transformaci).

Literatura:

Golombok, S.; Spencer, A.; Rutter, M. (1983). Children in lesbian and single parent households: Psychosexual and psychiatric appraisal. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 24, 551–572.

Green, R. (1978). Sexual Identity of 37 Children Raised by Homosexual or Transsexual Parents. *American Journal of Psychiatry*, 135, 692–697.

Green, R.; Mandel, J.B.; Hotvedt, M.E.; Gray, J., Smith, L. (1986). Lesbian mothers and their children: A comparison with solo parent heterosexual mothers and their children. *Archives of Sexual Behaviour*, 15, 167–184.

Hoeffler, B. (1981). Children's acquisition of sex-role behaviour in lesbian-mother families. *American Journal of Orthopsychiatry*, 5, 536–544.

Kirkpatrick, M.; Smith, C.; Roy, R. (1981). Lesbian mothers and their children: A comparative survey. *American Journal of Orthopsychiatry*, 51, 545–551.

Kurdek, L.A.(1995). Lesbian and Gay Couples. In: D'Augelli, A.R.; Patterson, C. J. (Eds.). *Lesbian, Gay and Bisexual Identities Over the Life Span: Psychological Perspectives*. New York: Oxford University Press.

Možný, I. (2002). *Česká společnost*. Praha: Portál.

Patterson, C. J. (2000). Family Relationships of Lesbians and Gay Men. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 1052–1069.

Stacey, J.; Biblarz, T.J. (2001). (How) Does the Sexual Orientation of Parents Matter? *American Sociological Review*, 66, 159–183.

Talandová, J. (1997). *Sociální postavení lesbických žen*. Praha: L- klub Lambda.

Tasker, F. (2002). Lesbian and Gay Parenting. In: A. Coyle, C. Kitzinger (Eds.). *Lesbian and Gay Psychology*. Oxford: Blackwell Publishers.

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina; POLÁŠKOVÁ, Eva. Gay a lesbické rodiny.

In HELLER, Daniel; PROCHÁZKOVÁ, Jana; SOBOTKOVÁ, Irena (ed.). *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů : polarita a vzájemné obohacování : sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004*. Olomouc : Universita Palackého v Olomouci, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica, Psychologica 35 - suppl. Plný text příspěvku o rozsahu 8 s. je dostupný na přiloženém CD-ROM. ISBN 80-244-1059-1.